

רישום כלי שיט (דגל אוניה)

כל כלי שיט חייב להיות רשום במדינה מסוימת.
אוניה היא ישות משפטית הניתנת לתביעה (בנפרד מבעליה).

בישראל על פי חוק כלי השיט, אם בעלים בעלי אזרחות ישראלית מחזיקים בחמישים אחוז או יותר מהבעלות על הספינה, כלי השיט כשיר לרישום בארץ, וחובתו של הבעלים הישראלי לרשום את כלי השיט בישראל.

החוק הישראלי מאפשר רישום כלי שיט שפחות מחמישים אחוז מהבעלות עליו שייך לאזרח ישראלי. במקרה זה על הבעלים לפנות לשר התחבורה ולבקש רישום מיוחד. כמו כן מאפשר החוק בישראל לא לרשום כלי שיט לגביו יותר מחמישים אחוז שייך לאזרח ישראלי וזאת שוב בפנייה מיוחדת של הבעלים לשר התחבורה עם פירוט הטעמים.

רישום אוניות במשפט הבינ"ל

התייחסות לרישום קיימת [באמנת ג'נבה בדבר היס הפתוח – 1958](#): האמנה דנה בעניינים הקורים בים הפתוח, כלומר כל מה שמחוץ למים הטריטוריאליים. סעיף 6 לאמנה אומר כי אוניות יפליגו תחת דגלה של מדינה אחת בלבד, ופרט למקרים יוצאים מן הכלל אשר נקבעו במפורש, יהיו אוניות בים הפתוח נתונות לשיפוט הייחודי של מדינת הדגל. אסור לאונייה להחליף את דגלה בשעת הפלגה או בשעה שהיא עוגנת – אלא אם אכן הוחלפה אזרחותה.

סעיף 5 לאמנה אומר כי כל מדינה תקבע את התנאים המתייחסים להענקת אזרחות לאוניות, לרישום האונייה ברישומי אותה מדינה ובדבר רשות להניף את דגלה של אותה מדינה. הכרח שיהיה קשר של ממש בין המדינה לבין האונייה. האמנה שהחליפה את אמנת ג'נבה, התקבלה בשנת 1994, (האמנה טרם אושרה בישראל) והיא מתייחסת לרישום ולדגל בסעיף 91 - Nationality Of Ships: חייבת להיות "זיקה ממשית" בין המדינה לבין האונייה הנושאת את דיגלה. אך אין באמנה פרשנות למונח "זיקה ממשית" ולכן הדבר נתון לפרשנויות שונות.

לאחר רישום האונייה במדינה מסוימת, היא מפליגה תחת דגל אותה מדינה, וחוקיה של אותה מדינה חלים על האונייה בכל מקום גם כשהיא בלב ים. כל אירוע המתרחש באונייה כאילו התרחש בתחום טריטוריאלי של מדינת הדגל.

כאשר אוניה עוגנת בנמל זר חלים עליה גם הדין המקומי (דין מקום המצאה) וגם חוקי מדינת הדגל. בעגינת אוניה הרשויות המקומיות פועלות בדרך כלל על פי המנהגים וכללי נימוס הבינלאומיים, וכאשר המשטרה המקומית רוצה לעלות על אונייה זרה, על אף שאינה זקוקה לאישור, מתואם הדבר עם קברניט האונייה.

בחוק הספנות (כלי שיט זר בשליטה של גורם ישראלי) התשס"ה 2005, נקבע כי כלי שיט זר בעל זיקה לישראל חייב ברישום בישראל. החוק נועד להוסיף מקומות עבודה לימאים ישראלים, מאחר ואוניה הנושאת דגל ישראלי חייבת בהעסקת 9 אנשי צוות ישראלים לפחות. הדבר נדרש גם מכוח תקנות החירום.

מקרה כזה חל כאשר לאזרח ישראלי בעלות החלקית על אונייה, אולם הוא לא רשם אותה בישראל.

"דגל נוחות"

מדינות מסוימות, בעיקר ליבריה ופנמה, מציעות רישום כלי שיט במדינתן לכל החפץ בכך, גם אם אינו בעל אזרחות של מדינות אלה. המדינות הרושמות נהנות מדמי הרישום במטבע זר. הרושמים את האוניות במדינות אלה עושים זאת מטעמי נוחות:

1. אפשרות עגינה בכל נמל על אף החלטות פוליטיות המונעות עגינה של ספינות ממדינת האם, כמו הטלת סנקציות על מדינות מסוימות. בעבר החרם על דרום אפריקה מנע מאונית הנושאות את דיגלה לעגון בנמלים זרים.
2. הקפדה פחותה על בטיחות.
3. הקלות במיסוי – מדינות אלה פוטרות מתשלום מס.
4. אפשרות חישובי פחת מואץ.
5. מדינות אלה אינן מחייבות העסקת אזרחיהן על כלי השיט כמקובל ביתר המדינות כולל ישראל.
6. אין במדינות אלה חוקים סוציאליים להעסקת עובדים ועלויות התפעול הופכות לזולות יותר.

על אף האמור למעלה, מרבית חברות הספנות הנמנעות מרישום תחת "דגל נוחות" עושות זאת מכמה טעמים:

1. תמיכת חוקי המדינה שבעלי הספינה נושא את אזרחותה.
2. החשש של מדינות מסוימות להכניס לתחומן כלי שיט בעל "דגל נוחות" בעקבות הטרור הימי.
3. איגודי הימאים בעולם תובעים מכלי שיט העוגנים במדינותיהם להחיל על הימאים את דיני העבודה של אותה מדינה ולא מאפשרים להם להמשיך בהפלגה עד החלת החוקים הללו.